

FRANCUSKA I NATO

Ed-memoarom od 9. marta 1966. francuska vlada je svim zemljama — članicama Severnoatlantskog saveza na zvaničan način izložila svoje stavove i zahteve u odnosu na njegovu vojnu organizaciju. Ovaj korak se može, u određenom smislu, smatrati pre završnim nego početnim činom, budući da je Francuska u poslednjih nekoliko godina svojim postupcima uveliko suzila i modifikovala svoje obaveze prema NATO-u, a analogno tome i prava ove koalicione vojne organizacije. Radi se o izvlačenju francuske Sredozemne i Atlantske flote ispod odgovarajućih komandi NATO-a, zabrani baziranja američkih projektila i aviona naoružanih nuklearnim oružjem na francuskoj teritoriji, neispunjavanju obaveza Francuske u pogledu planirane jačine kopnenih i vazduhoplovnih kontingenata na centralnoevropskom vojištu i njihovom lociranju bliže granicama zemalja — članica Varšavskog ugovora a u duhu tzv. »isturene strategije« itd. Posebno treba navesti da je Francuska od početka odbijala da prihvati stavove i ideje sadašnje američke strategijske koncepcije sadržane u tzv. »strategiji elastičnog protivdejstva«. Francuska vojno-strategijska misao se distancirala od ovog američkog koncepta oko koga se već nekoliko godina vodi pravi publicistički rat i obostrano iznose argumenti i kontraargumenti, često sa oštrinom koja prelazi granice »fer pleja«.

Pomenuti dokument sadrži uglavnom sledeće motive i razloge koji i navode Francusku da i formalno i potpuno raskine sa vojnom organizacijom NATO-a:

Zapadna Evropa se više ne nalazi pred neposrednom i pretećom opasnošću od napada sa Istoka,¹ što se nekada smatralo kao glavni razlog za stvaranje NATO-a;

zapadnoevropske zemlje su obnovile i ojačale svoju privredu i došle u mogućnost da same organizuju svoju odbranu;

Francuska je stvorila vlastita nuklearna sredstva koja se po svojoj prirodi ne mogu integrisati sa nuklearnim sredstvima drugih zemalja, što je dokazala i praksa dosadašnjeg nuklearnog razvoja;

umesto američkog nuklearnog monopola u vreme stvaranja saveza, sada postoji nuklearna ravnoteža između SAD i SSSR, što je uticalo na promenu opštih uslova za odbranu Zapada;

i, na kraju, Evropa, po francuskim ocenama, nije više centar svetske krize, pošto se ovaj premestio van Evrope, prvenstveno u Aziju.

¹ »Ko još veruje u pretnje sovjetske invazije? ... zapitao je general De Gol na sastanku ministarskog saveta u Parizu 9. marta 1963. g. Naprotiv, prisustvo američkih baza i snaga u Francuskoj i pripadanje jednoj vojničkoj organizaciji koja se nalazi pod američkim rukovođenjem preči da jednog dana uvuče Francusku i protiv njene volje u konflikt koji se nje uopšte ne tiče«. (*De Golova opklada* — NIN od 23. III 1966).

Na osnovu ovakvih razloga i ocena, Francuska sada konkretno zahteva:

izuzimanje svog kopnenog i vazdušnog kontingenta oružanih snaga stacioniranog u SR Nemačkoj ispod koalicionne vojne komande. Francuska je spremna da te snage i dalje ostanu tamo na bazi ugovora od 23. X 1954.² godine, ali isključivo pod nacionalnom komandom i u sporazumu sa vladom SR Nemačke;

svе integrisane savezničke komande koje se nalaze na francuskoj teritoriji (Vrhovna komanda savezničkih snaga za Evropu i Komanda savezničkih snaga za centralnu Evropu) treba da je napuste;

povlačenje svih francuskih oficira iz sastava ovih komandi;

svе američke i kanadske vojne instalacije, kao što su skladišta, aerodromi, štabovi i naftovodi treba da budu napušteni ili stavljeni pod francusku vlast;

olakšice date nemačkim snagama u pogledu korišćenja poligona, skladišta i drugog na francuskoj teritoriji moraju da podlegnu ponovnoj diskusiji koja bi isključila obzire i obaveze prema NATO-u, ukoliko su na ranije uticali na ove aranžmane;

Francuska predlaže da se razmotre odnosi i veze njenih nacionalnih vojnih komandi i odgovarajućih komandi NATO-a, kao i Vojnog komiteta³ i Stalne grupe,⁴ u slučaju da dođe do rata i situacija nametne potrebu neposrednog ili posrednog sadejstva u operacijama.

Iz iznetog, a što vlada i eksplicitno navodi, proizilazi da Francuska ostaje verna Severnoatlanskom ugovoru koji je potpisan 9. IV 1949. godine u Vašingtonu. Ona samo istupa iz njegove integrisane vojne organizacije i odbacuje sve bilateralne i multilateralne vojne aranžmane do kojih je došlo posle potpisivanja pomenutog ugovora. Štaviše, francuska vlada se u ed-memoaru obavezuje da se neće ni 1969. godine koristiti pravom koje joj pruža član 13. ovog ugovora i istupiti iz Saveza.

Ne ulazeći šire u političke motive i ciljeve navedenog koraka francuske vlade (o njima je dosta pisano i u našoj štampi pa su poznatiji od užih vojno-strategijskih motiva), zadržaćemo se samo na argumentima vojno-strategijskog karaktera koji, iako nisu najglavniji, nesumnjivo predstavljaju jedan od bitnih uzroka istupanja Francuske iz ove organizacije. Tačnije rečeno, novi odnos Francuske prema NATO-u treba da dovede do promene njenog političkog statusa u okviru Zapada i do postizanja političkih ciljeva na širem svetskom planu.

Već su dugo poznate ideje predsednika Francuske Republike o Evropi od Atlantika do Urala i njegova koncepcija da zapadna Evropa ima sve mogućnosti da se organizuje kao treća svetska sila. Takva Evropa bi se postavila u ravnopravan položaj sa SAD i SSSR-om, a sam istorijski, politički, kulturni i geostrategijski položaj Francuske predo-

² Radi se o sporazumu tri savezničke sile (SAD, V. Britanije i Francuske) i SR Nemačke sklopljenom u Londonu, po kome prestaje okupacioni status savezničkih snaga u SR Nemačkoj i one dobijaju pravni status snaga NATO-a.

³ Čine ga predstavnici načelnika Generalštaba SAD, V. Britanije, Francuske i SR Nemačke. Sedište mu je u Vašingtonu.

⁴ U njoj se nalaze vojni predstavnici SAD, V. Britanije i Francuske i predstavlja u stvari najglavniji plansko-strategijski organ NATO-a i obavlja izvršne funkcije Vojnog komiteta. Sedište joj je u Vašingtonu.

dređuje joj da bude vodeća nacija u okviru nje. U sklopu francuskih političkih stavova važno mesto zauzima i njen odnos prema nemačkom problemu. Tu na prvo mesto treba istaći poznate francuske stavove o ujedinjenju Nemačke, granicama na istoku, njenom naoružanju, a posebno nuklearnom statusu. U novije vreme sve više dolaze do izražaja drukčiji praktično-politički stavovi francuske vlade prema SSSR-u i drugim socijalističkim zemljama.

Sve ove i druge političke ideje i stavovi dobijaju i svoj vojni izraz u tzv. »evropskoj strategiji« čiji su tvorci i protagonisti francuski vojni krugovi — vatreni sledbenici De Golovog političkog kursa.

Teoretičari francuske strategije, kao i zvanični vojni predstavnici, već dugo koncentrišu svoju aktivnost na četiri krupna strategijska problema koji čine suštinu celokupne strategijske orijentacije Francuske. To su njeni stavovi u odnosu na vrstu i karakter eventualnog rata u Evropi, mirnodopsku organizaciju i pripremu oružanih snaga, način strategijske upotrebe oružane sile, kao i problem koalicione vojne organizacije i integracije u okviru NATO-a.

Vlastiti stavovi i pogledi na sve ove probleme razrađuju se širokom konfrontacijom različitih mišljenja i oštrom polemikom sa američkim stavovima i praktičnim rešenjima, pri čemu se francuska vojno-strategijska misao, a to odmah treba reći, najdirektnije, pa donekle i na pragmatičan način, inspiriše aktuelnim zahtevima politike svoje zemlje.

Stav prema ograničenom ratu u Evropi. Ova kategorija rata proizišla je iz procene američkih strategijskih teoretičara i planera po kojoj je moguće voditi rat za ograničene ciljeve i sa glavnim protivnikom i na bilo kom svetskom ratištu, uključujući tu i Evropu. U ograničenom ratu se ne predviđa upotreba strategijskih nuklearnih sredstava velike moći, i on ne mora da dovede do opšteg nuklearnog rata. Po istim procenama, ili bolje rečeno, hipotezama, ograničeni rat može biti konvencionalan, taktičko-nuklearan, ili pak kombinovan na taj način što bi se u prvo vreme vodio samo konvencionalnim snagama i sredstvima, a kasnije — ukoliko to situacija bude zahtevala — i taktičkim nuklearnim sredstvima. Zapadna Evropa, prema tome, nije više za Sjedinjene Američke Države dovoljan »ulog« za otpočinjanje opšteg nuklearnog rata.

S obzirom na činjenicu da Francuska odbacuje ovakvu američku procenu kao nerealnu i nevažeću za nju, njena strategija je stavljena u novu objektivnu situaciju koju je ona i iskoristila. Pri ovom se upotrebljavaju najrazličitiji argumenti koji su, iz njenog ugla posmatranja, više ili manje ubedljivi, ali su za ostale saveznike još neprihvatljivi. Francuski kontraargumenti se baziraju na sledećim razmatranjima:

Ograničen rat kome Amerikanci posvećuju sve više pažnje mogao bi zaista biti ograničen za Ameriku, ali za Francusku bi takav rat bio potpun i opšti.

Sadašnja vojna organizacija (NATO) nastala je na bazi američke strategijske nuklearne moći koja je predstavljala »mač« Saveza. Ako je upotreba strategijske nuklearne sile danas iracionalna (kako kažu sami Amerikanci) onda je u istoj meri iracionalan i NATO — kako njegove ugovorne obaveze, tako i vojna organizacija.

Kakvo je to savezništvo i u čemu je njegov smisao kada neka oružja ne mogu biti upotrebljena za odbranu svih partnera i gde jedan isti problem posmatran iz Pariza ili Bona ima kapitalan značaj a iz Vašingtona marginalan — postavljaju pitanje Francuzi.

Vašington je od granica eventualnog protivnika udaljen 6.000 do 12.000 km, a Pariz samo 1.000 km, što znači da se ne može imati jednaka vizija sveta i rata u Francuskoj i u SAD.

Može nam se prebaciti — kažu figurativno Francuzi — da ne vidimo šumu od drveta, ali onaj ko se nalazi najbliže drvetu koje pada mora o njemu voditi više računa nego o šumi.

Sam De Gol istakao je na jednoj od svojih konferencija za štampu da dok su Amerikanci sami raspolagali atomskim sredstvima, ispoljavali su volju da ga neposredno upotrebe za odbranu Evrope. U to vreme se za Francusku nije ni postavljalo pitanje invazije, jer je napad bio neverovatan. Ali sada i SSSR ima nuklearna oružja koja su dovoljno moćna da dovedu u pitanje život SAD, te se Amerikanci nalaze pred hipotezom direktnog uništenja. Prirodno je što oni sada nastoje da organizuju pre svega svoju odbranu, dok se Evropa nalazi u drugom planu. U takvim okolnostima niko ne može reći da li će, gde će, kako i u kojoj meri američko nuklearno oružje biti upotrebljeno za odbranu Evrope.

Sličnih argumenata ima još. Pri svemu tome je od suštinskog značaja ideja da se Amerikancima ne dozvoli da u ograničenom ratu — u kome bi u sudaru sa glavnim protivnikom upotrebili konvencionalne ili taktičko-nuklearne snage — od zapadne Evrope naprave taktičko-nuklearni poligon sa svim posledicama koje otuda proizilaze. Ovakva američka orijentacija, pored osnovne ideje da se izbegne opšti nuklearni rat u kome bi SAD, iz poznatih razloga, najviše izgubile, sadrži i potcenjivački odnos prema evropskim saveznicima za koje se »ne isplati« vođenje opšteg nuklearnog rata. Ovo, na određen način, znači i političko rangiranje koje ni u doba mira ne nudi ovim zemljama, među kojima je i Francuska, poziciju veću od protektorata, bez dovoljno političke samostalnosti i prava da se mešaju u svetske političke poslove.

Odbacujući američke strategijske procene o ograničenom ratu u Evropi, Francuzi se, u stvari, zalažu za to da se Evropa podigne na isti nivo sa SAD i SSSR i da se tako, od marginalne zone kakvom je smatra američka strategija, pretvori u treću svetsku silu sa svim atributima koji uz to idu, a u prvom redu, da se dve svetske super-sile ne mogu pogađati preko njenih leđa. Kad je reč o »pogađanju«, Francuzi sasvim realno sagledavaju da takvoj Evropi veća opasnost pretili od SAD nego od SSSR-a, koji je, pored ostalih razloga, kao evropska sila više zainteresovan za njeno mesto i budući pozitivni razvoj nego Amerika.

Mirnodopska organizacija i priprema oružanih snaga. Ovaj problem u svetlu francuske strategijske misli sadrži najmanje četiri aktuelna aspekta kao što su: neophodnost izgradnje vlastitih nuklearnih snaga, nemogućnost njihove vojne integracije sa nuklearnim snagama drugih zemalja, veličina savremenih armija i nemogućnost da se pripreme izvode istovremeno za dve vrste rata — konvencionalni i nuklearni.

Po ocenama i pretpostavkama francuskih vojnih krugova u današnjem svetu, u kome je ostvareno međusobno zastrašivanje dve svetske nuklearne super-sile, koaliciona vojna izgradnja je nemoguća iz prostog razloga što se glavna nuklearna sila neće žrtvovati radi efikasne zaštite svog većeg ili manjeg saveznika. Velike nuklearne sile se nalaze pod »autozaštitom« i svaka od njih predstavlja »svetilište« koje druga ne sme dirnuti i ugroziti. Vojni savez je još jedino mogućan oko bezbednosti zajedničkih marginalnih pozicija, koje bi se štitile konvencionalnim snagama i sredstvima, dok kada su u pitanju najvažniji interesi, takva vojna koalicija nije mogućna.

Prema tome, stvar odbrane mora biti nacionalna obaveza svake države, što ne isključuje mogućnost vojne koordinacije u izvođenju ratnih dejstava. Integracija i super-nacionalna vojna vlast su za Francusku neprihvatljive u miru i ratu. Po francuskoj oceni zbog ovih razloga, je stvaranje multilateralne ili atlantske pomorsko-nuklearne flote u vojnotehničkom smislu čista besmislica, a u političkom pogledu antifrancuski potez — što verovatno nije daleko od istine.

U polemici američki oponenti i razni autori ističu svoju glavnu tezu: francuska orijentacija na izgradnju vlastite nuklearne sile je uzaludno trošenje sredstava bez adekvatnog vojnog jačanja saveza kao celine; Amerikanci imaju dovoljno nuklearnih sredstava za veliki koalicioni kišobran, pa je mnogo celishodnije da se saveznici, među kojima i Francuska, orijentišu na izgradnju i modernizaciju konvencionalnih snaga. Francuzi oštrim replikama odbacuju takvu orijentaciju argumentima da, iako sredstva kojima će raspolagati ni izdaleka neće biti jednaka masi sredstava kojima raspolažu dva svetska nuklearna diva, to ne znači — kažu oni — da jedan narod treba da ostane lišen najefikasnijeg oružja zbog toga što njegov eventualni glavni protivnik i njegov glavni saveznik raspolažu sredstvima nadmoćnijim od njegovih.

Za francusku strategiju je važno da raspolaže sredstvima iste prirode kao i protivnik, dok je njihova dimenzija manje važno pitanje koje se u merenju odnosa snaga i ne postavlja u apsolutnom smislu, već relativno i zavisno od drugih činilaca i faktora. Naime, tvrdnje Francuza zasnivaju se na tome da je moć velikih masa uništena od kada je moguće velike količine energije smestiti u male šarže. Vojna moć je evoluirala, danas se stotine hiljada tona borbenih flota, desetine i stotine divizija, hiljade aviona i tenkova, mere kroz prizmu stotina kilotona. Nuklearna moć SAD bazira na 2.000 raketa i bombardera, dok Velika Britanija projektuje svoju nacionalnu odbranu sa svega 4 nuklearne podmornice i 50 bombardera. Dimenzija nuklearne snage igra manju ulogu nego kod konvencionalnog oružja u klasičnom doba. Kuba je pokazala da jedna od najvećih svetskih sila nije mogla trpeti 40 raketa i toliko bombardera blizu svojih granica, ali su ova sredstva bila dovoljna da od Kube naprave »nedirljivo svetilište«.⁵

⁵ Neki francuski autori procenjuju da će američka strategija »elastičnog protivdejstva« evoluirati ka »strategiji minimalnog zastrašivanja« što će omogućiti redukciju sadašnjih strategijskih nuklearnih efekativa na strani obe svetske nuklearne sile i svesti ih otprilike na meru da svaka raspolaže samo sa toliko sredstava kojima može protivniku naneti maksimalne gubitke od 25 miliona stanovnika. Pretvoreno u ekvivalent naoružanja, to bi značilo da bi SSSR-u bilo dovoljno 12 interkontinentalnih raketa za 12 američkih gradova »talaca«, a SAD 40 raketa za 40 sovjetskih gradova.

Francuzi iz ovog izvlače za sebe logičan zaključak da savremene oružane snage ne treba da budu masovne, njih treba izgrađivati oko nuklearnog oružja kao jezgra i u takvoj integralnoj povezanosti da njihova odvojena ili dvojna upotreba (klasična ili nuklearna) ne može doći u obzir.

Najkraći rezime iz razmatranja ovog strategijskog problema sastoji se u tome da Francuska mora da poseduje vlastitu nuklearnu snagu (bez pomisli na njenu integraciju sa bilo kim). Ona će predstavljati kostur inače malobrojne ratne armije koja bi se za odbranu zemlje mogla jedino integralno upotrebiti u jednoj jedinstvenoj vrsti rata.

Razume se da ovde ne možemo ulaziti u kompletnu i meritornu ocenu ovih i sličnih francuskih argumenata i stavova zbog različitih pozicija u posmatranju ovih problema. Međutim, njena osnovna politička orijentacija na vojnoblokovsku dekompoziciju je opravdana, prihvatljiva i progresivna, a to u čitavoj stvari i jeste najbitnije. S obzirom na karakter ovog osvrta, mogli bi se pod znak pitanja podvesti jedino stavovi o malobrojnosti savremene armije i njenoj pripremi za rat, o nemogućnosti odvajanja konvencionalne od nuklearne komponente u opštoj strukturi oružanih snaga. Racionalnost ovih francuskih stavova verovatno je oštećena u vatri polemike sa njenim oponentima. Na ovo upućuju činjenice da Francuska nema, niti će uskoro imati, velike nuklearne stokove, kao i okolnost što predviđa krupne i masovne konvencionalne kontingente, naročito one predodređene za tzv. »unutrašnju odbranu«. U ovom smislu je i suviše pojednostavljeno prikazivanje vojne moći SAD i V. Britanije samo kroz broj raketa i aviona.

Međunarodni politički problem savremenog sveta — borbu za neširenje nuklearnog oružja — Francuzi namerno ostavljaju po strani, u želji da dostignu i ostvare svoje nacionalne političke ciljeve. U tome protivnici njenih stavova u NATO-u, u prvom redu Amerikanci, mogu naći i nalaze argumente za odbranu svojih teza i pozicija, kvalifikujući francuski politički kurs kao izraz uskog i preživelog nacionalizma.

Način strategijske upotrebe oružane sile. Ovde ćemo, kao uostalom i u ranije pomenutim problemima, izneti samo one strategijske aspekte u kojima se francuska i američka vojna misao potpuno razilaze i direktno sukobljavaju. U tom fokusu kao dominantni pokazuju se problem: američke tzv. »strategije vojnih ciljeva«, koja je evoluirala u strategiju »ograničene štete«, konvencionalnih i taktičko-nuklearnih dejstava na centralnom evropskom vojištu; jedinstvenog kataloga vojno-strategijskih ciljeva kao i zajedničkog komandovanja i koalicionog rukovođenja.

Sve do 1964. godine američko strategijsko rukovodstvo je, u okviru svog šireg strategijskog koncepta oličenog u »strategiji elastičnog protivdejstva«, insistiralo na primeni i prihvatanju tzv. »strategije vojnih ciljeva«. Pri tome je polazilo od pretpostavki da raspolaže većim brojem bolje zaštićenih strategijskih sredstava, da je u nepovoljnijem po-

ložaju u pogledu demografske i industrijske koncentracije, a da se glavni protivnik nalazi u obrnutoj situaciji.

Međutim, u poslednje dve godine Amerikanci su, uglavnom zbog promena u stratezijskoj moći glavnog protivnika, korigovali koncepciju »vojnih ciljeva« i evoluirali ka koncepciji »ograničene štete«. Te promene se sastoje u povećanom broju interkontinentalnih (i drugih) sredstava i njihove bolje lokacije i zaštite (silosi, podmornice, pokretna sredstva, efikasnija PVO itd.). Kao dopunski razlog navodi se nepotpuna sigurnost vlastitih sistema stratezijskih oružja u pogledu preciznosti gađanja, mogućnosti proboja kroz protivničke odbrambene sisteme i ostale protivmere itd. Ove korekcije nisu vodile prostom vraćanju na strategiju udara po gradovima i pretnji stanovništvu kao u vreme strategije »masirane odmazde«, već pretnji stanovništvu na taj način da će (eventualno) biti napadnuto, ali prema izboru, u većoj ili manjoj proporciji, a ne kao ranije »sve ili ništa«. Sadašnjom američkom strategijom »ograničene štete« predviđaju se udari samo po vojnim ciljevima, udari samo po gradovima, udari po obe vrste ciljeva jednovremeno ili uzastopno i selektivni ili opšti udari.

Francuski teoretski oponenti su se veoma oštro okomili na »strategiju vojnih ciljeva« kvalifikujući je kao gotovo nebuloznu ideju bez ikakvih realnih postulata i izgleda na uspeh. Oni su izneli niz ubedljivih argumenata koji su je potpuno diskvalifikovali i učinili neprihvatljivom za Francusku.

Ne postoje — kažu Francuzi — čisto vojni ni čisto civilni ciljevi niti su dovoljno udaljeni jedni od drugih da bi se mogla primeniti ova strategija. Očigledna je kontradiktornost između teorije o neranjivosti stratezijskih nuklearnih snaga i »strategije vojnih ciljeva«. Bilo bi apsurdno da jedan od protivnika istroši svoja stratezijska sredstva (projektili) tučenjem protivničkih rampi, a da za uzvrat izgubi svoje gradove. Amerikanci su predložili stvaranje multilateralnih nuklearnih snaga (na brodovima) i time sami upali u kontradikciju sa proklamovanom »strategijom vojnih ciljeva«, pošto je takva nuklearna flota jedino sposobna za tučenje gradova — što znači da sami ne veruju u efikasnost proklamovane koncepcije ili pak u svrsishodnost projektovane multilateralne pomorske nuklearne snage.

Na sličan način se u francuskoj vojnoj publicistici »ratuje« i protiv »strategije ograničene štete« kao sastavnog dela američke ideje »ograničavanja« u ratu, bilo da se radi o vrsti ciljeva, geografskim prostorijama, vrsti i sistemu oružja koje treba primeniti i sl.

Kratko rečeno, francuski teoretičari su protiv bilo kakve ideje ograničavanja, pošto je to nerealno i suprotno prirodi rata. Naime, ona strana koja počne da gubi rat neće se pridržavati nikakvog ograničavanja već će upotrebiti sva sredstva kojima raspolaže da bi izbegla vlastiti poraz. Uz to, u vreme mira »strategija neograničene pretnje«

predstavlja mnogo efikasnije sredstvo predupređivanja i sprečavanja rata (»deterent«).⁶

U najtešnjoj vezi sa ovim stavom je i francuski odnos prema ideji o nuklearnoj »pauzi«, većem ili manjem nuklearnom »pragu« i tzv. »isturenoj strategiji« u centralnoj Evropi.

Naime, američka strategija je preokupirana idejama da bi se i u centralnoj Evropi, bar za početak, mogla izvoditi dejstva konvencionalnim snagama i sredstvima, dok se ne utvrdi o čemu se radi i kakve je ciljeve neprijatelj pred sebe postavio. Kasnije bi se, ukoliko se ukaže potreba, upotrebila (i to stepenovano) taktička nuklearna sredstva, s tim da se odluka o opštem nuklearnom ratu i upotrebi velikih strategijskih sredstava pomeri što dalje, tj. da se ne donosi sve dok ne postane jasno da je opšti nuklearni rat neizbežan.⁷ Na ovoj liniji su i američki zahtevi da njihovi evropski saveznici treba, pre svega, da jačaju svoje konvencionalne snage.

Francuzi su se decidirano i zvanično preko svog načelnika generalštaba⁸ izjasnili protiv bilo kakve konvencionalne, taktičko-nuklearne i svih ideja o »pauzama«, nuklearnim ili konvencionalnim »pragovima« ili bilo kakvom ograničavanju po ciljevima i objektima u slučaju da Francuska bude ugrožena. Oni smatraju da sve svoje snage koje pripremaju za rat upotrebe prema integralnim principima operativne strategijske namene bez ikakvih uslova o vrsti rata, stepenu neprijateljstava ili slično. Svaki zajednički katalog ciljeva ili bilo kakvu integraciju i zajedničko komandovanje Francuzi odbijaju. U načelu prihvataju mogućnost, a i potrebu, međusavezničkog sadejstva u ratnim operacijama, koje ne bi obavezno pretpostavljalo i stvaranje zajedničkih koalicionih komandi, već koordinaciju po principu zajednički dogovorenih i podeljenih uloga i zadataka.

Tako u najkraćim potezima izgledaju razlike u strategijskim koncepcijama i stavovima Francuske i njenih partnera u NATO-paktu, u prvom redu SAD. Istini za volju treba reći da ni do sada, u NATO-u nije bilo pune harmonije. Suprotnosti i sporovi su se odnosili na druga manje važna pitanja, kao što su: veličina finansijskih sredstava za zajedničke potrebe, problemi lokacije nuklearnih sredstava na teritorijama pojedinih zemalja — članica, broj i raspored mesta u integrisanim komandama različitog stepena u prvom redu komandnih, operativnih i planerskih, teškoće u stvaranju multilateralnih nuklearnih snaga itd.

⁶ Pri ovom se Francuzi sa dozom ironije pozivaju na to kako su danas u svetu samo oni i SSSR protagonisti strategije neograničenih nuklearnih udara.

⁷ Nemci su protiv konvencionalne »pauze«, što znači da zahtevaju momentanu upotrebu taktičkih nuklearnih sredstava, bez obzira na vrstu i veličinu protivničkog poteza. Na upotrebu strategijskih sredstava velike moći moglo bi se, po nemačkim stavovima, eventualno i sačekati.

⁸ General Ailleret »*Opinion sur la théorie stratégique de la flexible réponse*« — *Revue de défense nationale*, VIII i IX, 1964. godine.

Međutim, sada se radi o fundamentalnim, stratezijskim problemima, tj. o takvim razlikama i suprotnostima koje ne mogu a da ovu vojnoblokovsku organizaciju ne uzdrmaju do temelja. Upravo zato su ovi francuski stavovi sastavni deo šire političke orijentacije koja je proizvod dubljih svetskih procesa, a samim tim, premda su prevashodno vojno-stratezijske prirode, ne mogu a da ne budu istovremeno i politički. Zbog toga na iznete argumente i kontraargumente treba gledati ne kao na stvar spretnosti, veće ili manje oštroumnosti ovog ili onog vojnog teoretičara, već kao na stavove koji su izraz objektivno različitih, pa i suprotnih, pozicija za koje je nemoguće definisati iste i zajedničke poglede i koncepcije. Sasvim je normalno i prirodno što američka gledišta ne odgovaraju Francuzima u istoj meri u kojoj francuska nisu u skladu sa američkim političkim i stratezijskim merilima.

Logično je što se, na kraju ovog osvrtu, nameće pitanje budućnosti NATO-a bez Francuske. Ne pretendujući na potpun odgovor (za što, uostalom, još nema dovoljno elemenata), čuvajući se nesigurnih prognoza, mogu se izneti samo neki faktori koji će pre ili posle, u većoj ili manjoj meri, objektivno uticati na dalji tok stvari.

Prvo, Francuska zauzima centralnu i najglavniju kopnenu i pomorsku geostratezijsku poziciju u evropskom delu NATO-a. Najveći deo izgrađene infrastrukture NATO-a (stovarišta, skladišta, KM, sistemi, veze, naftovodi, dublji aerodromi i sl.) nalazi se na njenoj teritoriji. Jednostavnim premeštanjem ovih objekata stvar se, naravno, ne može do kraja rešiti.

Drugo, istupanjem Francuske iz NATO-a ova vojna organizacija gubi jedinstvenu kopnenu osnovicu (koja je i do sada bila razvučena i plitka) i neposrednu teritorijalnu vezu između centralnog i južnog vojišta, odnosno između ostalih zemalja — članica na severnom i centralnom delu Evrope i Italije na jugu. S ovim je vezano i korišćenje francuskih sredozemnih luka na koje više ne mogu računati ni koalicione pomorske snage u Sredozemlju ni savezničke logistike na centralnom vojištu.

Treće, normalno je očekivati da će u nastaloj situaciji Savezna Republika Nemačka i Španija (koja nije formalno član NATO-a) i neke druge zemlje dobiti u stratezijskom značaju (što će imati i određene političke implikacije), čime se ipak ni izdaleka ne može nadomestiti »gubitak« Francuske sa njenom političko-stratezijskom pozicijom. Svakako da je i položaj severne Afrike izmenjen i da ona poprima veći značaj za zapadne zemlje. Kad je reč o daljim odnosima u NATO-u teško je zamisliti vojnu koheziju između malih zapadnoevropskih i skandinavskih zemalja i SR Nemačke bez prisustva Francuza. Pogotovu kad se ima u vidu ostrvski položaj Velike Britanije.

Sve u svemu, koliko god SAD nastojale da politički održe NATO i zakrpe »rupu« nastalu izlaskom Francuske, gubitak Francuske u vojno-stratezijskom pogledu ostaje nenadoknadiv za zapadnu koaliciju.

Ovo utoliko više važi za njegov evropski deo, odnosno za Vrhovnu komandu savezničkih snaga za Evropu. Međutim, američki politički i vojno-strategijski planeri se ne mire sa francuskim potezima već čine sve, a činiće i u buduće da ovu »jeres« ograniče i da ne dozvole da ona postane primer za druge, pa čak i više, da Francusku posle De Gola vrate na »staro mesto« unutar NATO-a.

Francuski korak je otvorio listu novih, bezbrojnih praktičkih problema između nje i njenih dosadašnjih vojno-koalicionih partnera, čije će rešavanje biti teško i voditi daljnjoj kristalizaciji političkih stavova a preko toga i do novih procesa, na širem evropskom, pa i svetskom političkom i vojno-strategijskom planu.

General-major
Nikola PEJINOVIĆ